

УДК 342.781:34

А.А. ІВАНИЩУК, канд. юрид. наук, Дніпровський районний суд м.Херсон

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОЇ ГІЛКИ ВЛАДИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, джерела права, закон, класифікація, нормативно-правовий акт, суддівське самоврядування

Судова система Україна є незалежною від законодавчої та виконавчої, однак це не виключає взаємодії її з іншими гілками державної влади. Особливо наглядно зазначене здійснюється у сфері забезпечення діяльності судової системи. Саме в обов'язок законодавчої і виконавчої влади входять функції забезпечення діяльності судів, створення належних умов для здійснення правосуддя суддями. Більшість із зазначених проблем регулюється нормами адміністративного права, зовнішнім виразом яких є джерела адміністративного права.

До аналізу джерел адміністративного права, що здійснюють регулювання діяльності судової гілки влади звертали свою увагу вітчизняні вчені О.В. Білова, В.М. Василенко, К.Л. Василяка, Л.Є. Виноградова, Т.В. Галаденко, О.В. Гончаренко, Ю.Г. Дем'янчук, М.В. Закурін, Р.В. Ігонін, С.В. Ківалов, О.М. Коротун, В.В. Крижанівський, М.В. Маргаритов, В.М. Мартиненко, М.Г. Мельник, М.Б. Мультян, А.В. Портнов, С.Ю. Обрусна, О.М. Овчаренко, Л.Б. Пантелейчук, В.С. Смородинський, О.М. Собоєвий, Н.В. Чернишова та ін. Проте, вони не здійснили комплексного аналізу у цій сфері. Тому мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, вітчизняних і міжнародних джерел розкрити систему джерел адміністративного права, які здійснюють регулювання діяльності судової гілки влади.

Адміністративно-правове регулювання судової гілки влади окреслюється напрямками: 1) адміністративних процедур щодо створення,

реорганізації та ліквідації судів; 2) визначення адміністративно-правового статусу суддів; 3) кадровою роботою в системі судочинства (регулювання питань відбору, призначення, звільнення, відставки суддів і суддів, які перебувають на адміністративних посадах; заміщення вакантних посад державних службовців апарату судів, їх призначення та звільнення); 4) встановлення меж повноважень суддів, які обіймають адміністративні посади; 5) забезпечення адміністративного контролю у сфері судочинства; 6) регулювання особистого прийому громадян у системі судової гілки влади; 7) доступу до публічної інформації та взаємодії із засобами масової інформації; 8) регулювання суддівського самоврядування; 9) організації захисту суддів, охорони приміщень судів та підтримання в них правопорядку; 10) особливостей заохочення і дисциплінарної відповідальності суддів та державних службовців апарату судів; 11) забезпечення здійснення матеріально-технічних операцій в системі судової гілки влади; 12) адміністративної відповідальності у сфері діяльності судів [1, с.98].

Адміністративно-правові норми, які регулюють діяльність судової гілки влади містяться в джерелах права – Конституції України, КУПАП, КАСУ, інших законах України, Міжнародних нормативно-правових актах, які ратифіковані Верховною Радою України, актах органів виконавчої влади та органів суддівського самоврядування. В останньому випадку до джерел адміністративного права входять не тільки самі нормативно-правові акти публічної адміністрації, а й затверджені цими актами статuti, положення, інструкції, концепції, що регулюють адміністративно-праві відносини.

Призначення джерел адміністративного права – упорядкувати правовий зміст, надати йому властивостей владно-державного характеру. Якщо джерело права охоплює поряд із нормами адміністративного права норми інших галузей права, то для адміністративного права воно буде джерелом лише у частині, що наповнена адміністративно-правовим змістом [2, с.91].

Найбільш повну характеристику системи і виду джерел адміністративного права дав Р. Мельник, це: національні джерела адміністративного права: Конституція та інші Закони України; підзаконні нормативно-правові акти;

формалізовані джерела міжнародного права: міжнародні договори; акти органів міжнародних організацій; неформалізовані джерела адміністративного права: загальні принципи права; звичаї та традиції; норми моралі; судові рішення: рішення Конституційного суду України; рішення Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів; рішення Європейського Суду з прав людини; рішення інших міжнародних судових установ.

На думку В.В. Галунька, у більшості випадків джерела адміністративного права походять від правотворчого рішення вітчизняного компетентного публічного органу, що може бути прямим, похідним або санкціонованим, тобто коли воно формулює узагальнені нормативні положення. У межах правової системи джерела адміністративного права, розташовані за принципом їх ієрархічної підпорядкованості, утворюють цілісну систему. Її вертикальна структура будується таким чином, що розпорядження одних джерел права видаються на основі вищих джерел. Чітка підпорядкованість джерел адміністративного права законодавчо закріплена й забезпечена за допомогою юридичних механізмів і має важливе соціально-політичне значення. Єдність системи цих джерел означає єдність вираженої в законі верховної волі Українського народу [2, с.91].

У континентальних країнах Європи, зокрема в Україні, основним видом джерел адміністративного права є нормативно-правові акти – закони, укази, постанови, накази та ін. Нормативно-правовий акт – це письмовий документ компетентного суб'єкта владних повноважень, що містить формально обов'язкове правило поведінки загального характеру. Нормативно-правові акти видаються суб'єктами владних повноважень лише у певній формі й суворо у межах своєї компетенції. Юридична цінність нормативно-правового акта визначається місцем у системі органів держави того органу, який його видав. Вищими за юридичною силою є Конституція та інші закони України. За юридичною силою нормативно-правові акти поділяються на закони та підзаконні акти. Закон – це нормативно-правовий акт, що прийнятий в результаті Всеукраїнського референдуму або Верховною Радою України та регулює найважливіші сус-

пільні відносини, виражає волю й інтереси Українського народу, має найвищу юридичну силу щодо інших актів, загальнообов'язковий для населення і держави та охороняється державною владою [2, с.91–92].

З таким підходом вчених можна погодитись і для висвітлення проблеми класифікації джерел адміністративного права у сфері регулювання діяльності судової гілки влади. Візьмемо його за основу.

В першу чергу, до національних джерел адміністративного права у сфері регулювання діяльності судової гілки влади відноситься Конституція та Закон України від 07.07.2010 р. № 2453–VI «Про судоустрій та статус судів» [3].

Конституція України у розділі VIII «Правосуддя» визначила, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації, вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється, держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів, у Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів та ін. [4]. В доповнення до Основного закону органічний Закон України від 07.07.2010 р. № 2453–VI «Про судоустрій та статус судів» визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави на засадах верховенства права, визначає систему судів загальної юрисдикції, статус професійного судді, народного засідателя, присяжного, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування і встановлює систему і загальний порядок забезпечення діяльності судів та регулює інші питання судоустрою і статусу суддів [3].

До інших законів України, які здійснюють адміністративно-правове регулювання діяльності судової гілки влади відноситься: від 23.12.1993 р. № 3781–XII «Про забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів» [5]; від 01.06.2010 р. № 2297–VI «Про захист персональних даних»; від 13.01.2011 р. № 2939–VI «Про доступ до публічної інформації»; від 15.01.1998 р. № 22 «Про Вищу раду

юстиції» [6]; від 16.12.1993 р. № 3723–XII «Про державну службу»; від 16.11.1992 р. № 2782–XII «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»; від 02.10.1992 р. № 2657–XII «Про інформацію»; від 21.12.1993 р. № 3759–XII «Про телебачення і радіомовлення»; від 22.12.2005 р. № 3262–IV «Про доступ до судових рішень»; від 23.09.1997 р. № 539 «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні у засобах масової інформації»; від 28.02.1995 р. № 74 «Про інформаційні агентства та ін [7, с.21].

Вагоме місце у системі джерел адміністративно-правового регулювання діяльності судової гілки належить підзаконним нормативно-правовим актам суддівського самоврядування. Так як органи виконавчої влади не мають права вмішуватись у внутрішньо-організаційну діяльність судової гілки влади ці функції законодавець слушно поклав на органи суддівського самоврядування. До таких нормативно-правових актів відноситься в першу чергу рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, зокрема: про затвердження Положення про порядок складення кандидатами на посаду судді кваліфікаційного іспиту та методика його оцінювання; про затвердження Методичних рекомендацій щодо вивчення організації діяльності судів Радою суддів господарських судів; про затвердження Положення про порядок складення кандидатами на посаду судді анонімного тестування (іспиту) та методика його оцінювання.

Крім того, адміністративно-правове регулювання діяльності судової гілки влади здійснюється на основі нормативно-правових актів інших органів суддівського самоврядування, наприклад, рішенням Ради суддів України, від 26.11.2010 р. № 30 «Про затвердження Положення про автоматизовану систему документообігу суду», рішеннями ради суддів спеціалізованих суддів тощо [7, с.28].

Однак, адміністративно-правовий вплив на судову гілку влади, з питань забезпечення її діяльності, здійснюється й виконавчою гілкою влади. Ці нормативно-правові акти мають носити виключно забезпечувальні функції, без будь-якого впливу на суддів щодо безпосередньо здійснення правосуддя. До прикладів такої діяльності можна віднести

Указ Президента України від 12.08.2010 р. № 811 «Питання мережі господарських судів України», Постанову Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 169 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців», Наказ МВС України від 19.11.2003 р. № 1390 «Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» та ін.

В умовах глобалізації та інтеграції вітчизняної системи судочинства до стандартів Європейського Союзу вагоме місце у всіх сферах суспільного життя, зокрема судочинства, починають займати формалізовані джерела міжнародного права. Наприклад, Загальна (універсальна) хартія судді схвалена Міжнародною Асоціацією Суддів 17.11.1999 р., Тайпей (Тайвань) та ін.

Неформалізовані джерела адміністративного права, що висвітлюють загальні принципи права; звичаї та традиції; норми моралі (пояснювальна записка до Європейської хартії про закон «Про статус суддів»).

Без всякого сумніву, судові рішення Конституційного суду України є вагомим джерелом адміністративного права, в тому числі стосовно забезпечення діяльності судової гілки влади. Наприклад, Рішення Конституційного Суду України від 21.06.2011 р. № 7-рп, у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про Вищу раду юстиції» (справа про повноваження державних органів у сфері судоустрою) [8]. Не можна з цього переліку викреслити рішення Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів, наприклад Постанова пленуму Верховного суду України від 13.06.2007 р. № 8 «Про незалежність судової влади» [9].

Отже, адміністративно-правове регулювання у сфері регулювання діяльності судової гілки влади здійснюється усіма видами джерел адміністративного права: Конституцією та іншими законами України; підзаконними нормативно-правовими актами, в першу чергу, органів суддівського самоврядування; джерелами міжнародного права у сфері правосуддя; рішеннями Конституційного суду України,

Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів, рішеннями Європейського суду з прав людини та рішеннями інших міжнародних судових установ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пилипчик П. У Конституції мають бути визначені стратегічні та ідеологічні пріоритети судоустрою й судочинства / Петро Пилипчик // Закон Бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/13213-golova_vs_pilipchuk_u_konstitucii.

2. Адміністративне право України : у 2 т. Т. 1. Загальне адміністративне право. Академічний курс : підручник / Галунько В. В., Олефір В. І., Гридасов Ю. В., Іванищук А. А., Короєд С. О. – Херсон : ХМД, 2013. – 396 с.

3. Закон України «Про судоустрій та статус судів» : від 07.07.2010 р., № 2453–VI // Голос України. – 03.08.2010. – № 142.

4. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Закон України «Про забезпечення безпе-

ки працівників суду і правоохоронних органів» : від 23.12.1993 р., № 3781–XII // Голос України. – 02.03.1994.

6. Закон України «Про Вищу раду юстиції» : від 15.01.1998 р. № 22 // Юридичний вісник України. – 06–12.08.2011. – № 31.

7. Закурін М. К. Адміністративно-правове регулювання діяльності господарських судів: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / М. К. Закурін. – К., 2011. – 221 с.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус судів», «Про Вищу раду юстиції» (справа про повноваження державних органів у сфері судоустрою) : від 21.06.2011 р., № 7-рп // Юридичний вісник України. – 06–12.08.2011. – № 31.

9. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про незалежність судової влади» : від 13.06.2007 р., № 8 // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 4. – С. 6.

Іванищук А. А. Нормативне регулювання діяльності судової гілки влади: адміністративно-правові аспекти / А. А. Іванищук // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 355–358 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13iaaara.pdf>

Здійснено класифікацію джерел права, що здійснюють адміністративно-правове регулювання у сфері регулювання діяльності судової гілки влади. Виявлено, що воно здійснюється Конституцією та законами України, підзаконними нормативно-право органів суддівського самоврядування, джерелами міжнародного права у сфері правосуддя, рішеннями Конституційного суду України, Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів, рішеннями Європейського суду з прав людини та ін.

Іванищук А.А. Нормативное регулирование деятельности судебной ветви власти: административно-правовые аспекты

Осуществлена классификация источников права, которые обеспечивают административно-правовое регулирование в сфере деятельности судебной ветви власти. Виявлено, что оно осуществляется Конституцией и законами Украины, подзаконными нормативно-правыми актами органов судейского самоуправления, источниками международного права в сфере правосудия, решениями Конституционного суда Украины, Верховного суда Украины и высших специализированных судов, решениями Европейского суда по правам человека и др.

Ivanyschuk A.A. Statutory Regulation of Judiciary: Administrative and Legal Aspects

Article is devoted to the classification of sources of law, exercising administrative regulation of the regulation of the judiciary. These sources include the Constitution and laws of Ukraine, subordinate legislation of the respective bodies, the sources of international law, the Constitutional Court of Ukraine, the Supreme Court of Ukraine and other specialized courts, the European Court of Human Rights, etc.